

UPPTÄCKA MISSBRUK

Lennart Karlsson

UPPTÄCKA MISSBRUK

Lennart Karlsson

“Det är inget misslyckande som förälder att ha ett barn som börjar använda narkotika. Däremot är det ett misslyckande om man väljer att inte göra något åt det.“

INNHEHÅLL

Förord	7
Inledning	8
Lagstiftning	9
Bruk eller missbruk?	10
Tidig upptäckt	12
Att se det inte alla ser	13
Preparat och fysiska tecken på påverkan	14
Centraldepressiva medel	16
Centralstimulantia	17
Cannabis	19
Inhalerande medel	20
Hallucinogener	20
Opiater	21
Nya syntetiska droger, RC-droger även kallade nättdroger	22
Spår av bruk samt tillbehör	24
Var finns drogerna?	26
Hur avslöjar man missbruk?	27
Samtal	28
Våga vara vuxen	30
När du behöver hjälp	30
Vad händer efter upptäckt	31
Slutord	32

FÖRORD

Sverige ska vara ett samhälle fritt från missbruk av narkotika. Runt denna vision finns en bred politisk enighet. Många menar att detta är en utopi. Så är kanske fallet men jag tillhör en kategori som vägrar att ge upp tanken. Svensk narkotikapolitik är ifrågasatt. Det finns starka krafter som verkar för att avkriminalisera det egna bruket av narkotika. De menar att den svenska modellen är rigid och stigmatiserar narkotikaberoende individer. Legaliseringsförespråkarna använder sig ofta av grovt förenklade och schablonmässiga verklighetsbeskrivningar. De menar att den svenska narkotikapolitiken sätter sig över individens rättighet att bestämma över sin egen kropp. Men frågan är inte enkel. Den är komplex.

Frågar man den genomsnittlige svensken om det ska vara tillåtet att knarka så svarar troligen en stor majoritet nej. Frågar man samma genomsnittliga svensk om vi ska straffa samma missbrukare för sitt beroende blir svaret troligen ett lika självklart nej. Men straffar vi verkligen missbrukare?

Kriminaliserandet av det egna bruket ska främst ses som en signal från samhället att vi inte tänker sitta stilla och se på när individer förstör sina liv. Samhället har i själva verket en massa regler och lagar för att rädda liv. Ingen ifrågasätter till exempel det faktum att hastighetsbegränsningar i trafiken räddar liv.

Vän av ordning kanske påpekar att det faktiskt finns fängelsestraff att vänta för den som brukar narkotika. I själva verket är det oerhört sällsynt att någon döms till fängelse för bruk av narkotika. Om så sker är det i så fall en del av annan brottslighet som den misstänkte dömts för, till exempel stöld eller misshandel. De allra vanligaste påföljderna för ringa narkotikabrott är böter, vård inom socialtjänsten, kontraktsvård eller skyddstillsyn.

Varför finns det då fängelse i straffskalan? Det är den legala grund som ger polisen möjlighet att ingripa med tvång i form av kroppsbesiktning. Är det då nödvändigt att ingripa med tvång? Svaret på den frågan är tyvärr ja.

Att bryta ett narkotikaberoende är som att försöka bryta en häftig tonårsförälskelse. De personer som börjar använda narkotika får så mycket positiv stimulans av drogen att det är snudd på omöjligt att prata bort problemet.

Under mina sexton år som narkotikapolis är förbudet mot bruk av narkotika det som verkligen har gjort skillnad. Jag har genom mina ingripanden räddat livet på såväl unga som gamla missbrukare. Många av dem har personligen tackat mig när de har blivit nyktra.

De som lobbar för en legalisering av narkotika vill låtsas om som att dessa nyktra missbrukare inte existerar.

Det här häftet vänder sig till dig som vill lära dig mer om narkotika och dess verkningar. Fokus ligger på ungdomar och unga vuxna som inte har hamnat så djupt i sitt narkotikaberoende. Hur ser narkotika ut? Hur doftar det? Hur ser en påverkad person ut? Vad ska man tänka på som förälder?

Texten är fylld med objektiv kunskap men även med värderingar. Värderingar som präglats av mina många år som aktiv narkotikabekämpare.

Du kan läsa häftet i sin helhet eller i valda delar. Min förhoppning är att du som läsare ska få lära dig något nytt. En kunskap som kan vara en avgörande skillnad och påverka i rätt riktning.

Lennart Karlsson
Lidingö, juni 2013

INLEDNING

I början av 1990-talet började jag som ung polis arbeta i Stockholms södra förorter. Jag var inflyttad från Norrland. Mina erfarenheter av och kontakt med narkotika var lika med noll. Det krävdes dock inga särskilda förkunskaper för att lära sig se var narkomanerna fanns. Tandlösa amfetaminister, knäande heroinister, flummiga haschrökare, slöa tablettmissbrukare. Det fanns gott om alla sorter. Var man dessutom nyfiken och förklarade för dem att man inte kunde något om narkotika så blev de nästan lite malliga. Många av dem såg det som en slags ära att få lära en ung rookie-snut om drogernas hemliga värld.

Efter några år som patrullerande polis började jag arbeta med ungdomar i riskzonen. Tillsammans med en kollega arbetade jag nära en fritidsgård. Vårt uppdrag var att tillsammans med personalen på fritidsgården skapa förtroende för polisen. Vi skulle komma nära de unga pojkar som ställde till mycket bekymmer. Vi samlade ett gäng pojkar och hade regelbundna träffar. De träffar som vi hade urartade ibland till rena cirkusföreställningar. De unga pojkarna hade periodvis ett beteende som gjorde att de bokstavligt talat klättrade på väggarna. En efter en hade börjat begå små brott. Några av dem fortsatte sin brottsliga bana och blev så småningom fast rotade i en kriminell livsstil. Jag och min kollega tvingades inse att våra ansträngningar att prata in dem på "rätt väg" var misslyckade. Vårt polisiära självförtroende hade fått sin första knäck.

Ett par år senare träffade jag en av pojkarna som var med i gruppen. Han satt gripen i baksätet på min polisbil efter att ha färdats i en stulen bil. Trots hans utsatta situation var han genuint glad att se mig. Vi pratade gamla minnen och jag påminde honom hur oregerlig han brukade vara i samband med våra möten. Då sa han något som förändrade hela mitt liv. "Ni fattade ju ingenting. Vi var ju alla påtända hela tiden." Plötsligt fick jag svaret på alla mina frågor. Jag hade sett men ändå inte förstått. Den erfarenheten och det uppvaknandet tror jag att jag delar med många föräl-

drar, anhöriga och vänner till de personer som börjar använda droger. Man ser beteendet men förstår inte orsaken.

Sexton år senare ser jag det mesta. För många är det en hemlig och sluten värld. Ett tränat öga upptäcker dock att narkotika och påverkade personer finns mitt bland oss. Ibland på platser du minst anar. Härnäst bemannade jag mig i den nyöppnade matvarubutiken. Premiärveckan lockade med många roliga erbjudanden. Mitt inne i butiken står en solbränd ung man i ett demonstrationskök. Han har ett moderiktigt kockförkläde och lanserar ett nytt märke av köttbullar. Han är välklädd och välartikulerad. Med yviga gester och hög röst ger han ett extremt utåtriktat och socialt intryck. För de allra flesta besökare är han ett trevligt och mysigt inslag i vardagen. För mig som dessutom ser hans spretande fingrar, förstörade pupiller och rinnande näsa är han även en sorglig påminnelse om alla som har ett kokainberoende.

Min förhoppning är att du som läsare ska få kunskap om den slutna och hemliga värld som omger narkotikan. Oavsett om du arbetar med ungdomar, är en orolig anhörig eller bara nyfiken så finns det saker att lära. Den viktigaste kunskapen av alla måste du dock själv tillföra. Våga lita på din intuition och visa mod.

LAGSTIFTNING

De svenska narkotikalagarna utgår ifrån den legala grund som finns antagen i FN:s konventioner om narkotika. Den svenska narkotikastrafflagen skrevs 1968. Enligt svensk lag är all icke-medicinsk hantering av narkotika kriminaliserat. Det är förbjudet att sälja, inneha, förvara och bruka narkotika.

De enda undantag som finns är narkotika kopplat till medicinska användningsområden.

Bruket av narkotika kriminaliserades 1988. Innan dess var det inget brott att bruka narkotika. Det är viktigt att komma ihåg att det är just själva bruket som är kriminaliserat. Att vara påverkad av narkotika är inte brottsligt. Det skulle vara orimligt eftersom man kan bli påverkad av narkotika på olika sätt. Om påverkan var straffbar skulle exempelvis en oskyldig person som blir drogad på krogen kunna straffas. Likaså skulle den som lämnar sjukhuset med en dos lugnande medel i kroppen kunna bötfällas. Det som lagstiftaren ville komma åt var att kriminalisera det aktiva valet att berusa sig med narkotika.

1993 infördes en straffskärpning och fängelse infördes i straffskalan för bruk av narkotika. Det hade visat sig att det var väldigt få narkotikaanvändare som frivilligt erkände att de hade brukat narkotika. För att kunna motbevisa deras nekande var kroppsbesiktning enda möjligheten. Kroppsbesiktning innebär att man genomför antingen urinprov eller blodprov. En kroppsbesiktning är en tung inskränkning av våra grundlagsskyddade rättigheter. Här skulle polisen inte komma långt med att erbjuda frivilliga tester. Enda möjligheten var att skärpa lagstiftningen. Lagstiftningen är konstruerad på ett sådant sätt att fängelse i straffskalan är en förutsättning för att kunna genomföra tvångsmedel. Tvångsmedel är en juridiskt sammanfattande term för husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning och beslag.

Det finns en utbredd missuppfattning om att Sverige

är det enda land som kriminaliserat bruk och innehav av narkotika. Om man lyssnar på legaliseringsförespråkare så används ofta Sverige som dåligt exempel och Holland och Portugal som bra exempel. I själva verket är det så att de allra flesta länder har kriminaliserat innehav för eget bruk. Det har de gjort eftersom i praktiken alla länder har skrivit under FN:s narkotikakonventioner. Det som skiljer länderna åt är hur de följer upp sin egen lagstiftning. I flera länder åtalas man inte för brott om man har narkotika för eget bruk. Det innebär dock inte att man får behålla sin narkotika. Polisen kan ta narkotikan i beslag men den misstänkte kan komma undan med en varning. I Portugal är det inte alls konsekvensfritt att ertappas med narkotika. Man kan dömas för ett eget innehav av narkotika. Påföljden kanske inte blir böter utan vård.

I Sverige fanns det liknande tankesätt på 70- och 80-talen. Att inneha narkotika för eget bruk var förvisso förbjudet, men påföljden var ofta en varning. Ganska snabbt upptäcktes dock svårigheterna. Narkotikalangare lärde sig snabbt att aldrig ge sig ut till försäljningar med annat än små mängder. När polisen ingrep så kunde man alltid komma undan genom att hävda att innehavet var för eget bruk. Svenska rättsvårdande myndigheter insåg ganska snabbt det orimliga i situationen. Riksåklagaren gick ut med ett pm och förändrade praxis vilket ledde till att polis i högre utsträckning rapporterade innehav som brott. Det tog ganska lång tid för narkotikaanvändarna i Sverige att förstå den nya hållningen. När jag började arbeta som polis i slutet på 80-talet hade lagstiftningen fortfarande inte riktigt satt sig. Ett vanligt återkommande argument från rapporterade narkomaner var: ”Men kom igen för fan det där är ju bara för eget bruk.”

Förändringen i lagstiftningens tillämpning var en viktig signal som så småningom ledde fram till att man även kriminaliserade bruket. Det är viktigt att hålla isär straffbarhet och påföljd. Att det är kriminaliserat att inneha och

bruka narkotika innebär inte per automatik att straffet enkelt ska vara repressivt. Många påföljder i narkotikamål är av vårdande karaktär.

Inom narkotikaområdet finns även annan lagstiftning. Det finns en förordning om kontroll av narkotika. I denna förordning finns en förteckning upptagen om alla de preparat som ska anses vara narkotikaklassade. Förordningen uppdateras med regelbundenhet då det hela tiden kommer in nya preparat på marknaden.

BRUK ELLER MISSBRUK?

I diskussioner om droger handlar frågan ofta om bruk eller missbruk. Den som är narkotikaliberal vill ofta hitta skillnaden mellan brukaren och missbrukaren. Inte sällan dras paralleller med alkohol. Att röka marijuana vid ett par tillfällen i veckan jämförs med att dricka en flaska vin till maten. Finns det någon skillnad mellan bruk och missbruk?

Är den som röker cannabis en gång i månaden en missbrukare? Ur ett juridiskt perspektiv är allt bruk av narkotika ett missbruk eftersom det är förbjudet i lag. Ur ett beroendeperspektiv är det självfallet skillnad mellan den som har provat kokain vid två tillfällen och den som dagligen injicerar heroin. Men var drar man då gränsen? Svaret är enkelt. Det finns ingen gräns att dra.

Istället för att söka efter skillnaden mellan bruk och missbruk ska man fokusera på narkotikans skadeverkningsgrad och de medicinska effekterna av narkotikaintag. Att använda påverkar individen och dennes relationer. Det påverkar även individens prestationer, hur individen utvecklas, lyckas i skolarbetet och på arbetsplatsen. Men framförallt påverkar narkotikaintag individens kropp och hälsa. Beroende på preparat, mängd och intag blir effekterna alltifrån långsiktigt skadeverkande till akut dödlig.

1999 infördes en lagstiftning som ger poliser rätt att genomföra ögonundersökningar i syfte att upptäcka påverkan av narkotika utan att ha en särskild misstanke. Denna lagstiftning syftar främst till att upptäcka narkotikapåverkade i trafiken.

Det senaste tillskottet i lagstiftningen är lagen om förstörande av vissa hälsofarliga varor. Lagen infördes 2011 och syftar till att snabbt kunna omhänderta och förstöra nya typer av narkotika som ännu inte har hunnit bli narkotikaklassade.

All typ av narkotika påverkar hjärnans belöningssystem positivt. På samma sätt som hjärnans belöningssystem påverkas positivt av exempelvis god mat, alkohol, fysisk träning, förälskelse och sex. Det finns dock en avgörande skillnad i påverkan. God mat, träning och sex har en relativt mild påverkan på belöningssystemet, medan narkotika påverkar belöningssystemet enormt. Narkotika kan få hjärnan att utsöndra flera hundra gånger högre belöningshalter än de tidigare nämnda aktiviteterna. I klartext så får man oerhört positiva upplevelser av narkotika. Som ni säkert förstår kan det vara svårt att förklara det negativa med något som upplevs så positivt.

Människans hjärna är en fantastisk konstruktion. Framförallt är den extremt anpassningsbar. När hjärnan känner av att belöningscentrum triggas med hjälp av narkotika anpassar den sig snabbt. Hjärnan drar en logisk slutsats. Eftersom flödet av belöningshalter ökar i sådan enorm utsträckning drar hjärnan snabbt ner på produktionen. Den som spar han har. Följden blir att hjärnans produktion av belöningshalter, när narkotika inte tillförs, blir väldigt låg. Detta leder fram till att narkotikaanvändaren ganska snabbt känner av nedstämdhet, missmodighet och i värsta fall depression. Det enda sättet att återvända till en normal känsla blir att tillföra narkotika. Detta faktum är en av de

viktigaste orsakerna till att ett narkotikaanvändande väldigt snabbt tenderar att bli regelbundet.

En av de populäraste drogerna bland tonåringar är cannabis. Cannabis är legaliseringsförespråkarnas favorit. Den beskrivs i många fall som harmlös och till och med ofarligare än alkohol. Ofta hänvisar förespråkarna till dunkel forskning som inte klarar av en korrekt medicinsk vetenskaplig granskning. Cannabis är i själva verket betydligt farligare än man tidigare trott. En stor undersökning gjord i Nya Zeeland som sträcker sig över mycket lång tid, visar att de som börjat röka cannabis som tonåringar får sämre IQ som vuxna jämfört med icke-rökare. Dessutom verkar den sämre intelligensutvecklingen kvarstå även om man senare slutar röka. En svensk studie från 1987 visade att risken att insjukna i schizofreni dubblerades för de unga män som rökt cannabis minst 50 gånger. Detta har sedan bekräftats av andra studier där forskarna visar att den som börjar röka tidigt och dessutom röker mycket så kan risken öka ända upp till fem gånger. En rapport som publicerades förra året i den amerikanska vetenskapstidskriften *Cancer*

visar att de unga män som röker cannabis har förhöjd risk att få testikelcancer, en cancerform som vanligtvis drabbar just yngre män.

Förutom de långsiktiga skadeverkningarna finns alltid en akut medicinsk fara med att använda narkotika. Här finns en mängd utbredda missförstånd. Bland annat påstås det att man kan dö i en överdos av kokain eller heroin men inte av cannabis eller lsd. Det beror dock på hur man ser på saken. Tar man en för stor mängd heroin så leder det fram till andningsuppehåll och en säker död. Tar man en för stor dos kokain så kan det leda fram till hjärtinfarkt eller hjärnblödning och en lika säker död. Dessa akuta risker finns inte med exempelvis cannabis eller LSD, men ett för stort intag av cannabis eller LSD kan leda fram till akut psykos och förvirringstillstånd. Ruset i sig dödar inte. Däremot kan en panikslagen påverkad person utsätta sig för risker som leder fram till en för tidig död.

TIDIG UPPTÄCKT

Ju längre tid ett narkotikaanvändande får pågå desto svårare blir det att avbryta. Det psykologiska och fysiska beroendet riskerar att bli starkare för varje gång man intar narkotika. Det är särskilt angeläget att bryta ett begynnande narkotikaanvändande hos ungdomar. Många testar narkotika redan i tonåren. Även ett mycket begränsat användande av narkotika kan påverka unga individers utveckling i negativ riktning.

Ungdomar och unga vuxna är i olika grad identitetssökande. De allra flesta funderar någon gång över vem man är och vad man vill med livet. I sin jakt på identitet provar man sig ofta fram och testar olika stilar. Det kan vara tvåra kast mellan val av musik, kläder och kompisgäng. Sociala nätverk på internet gör att valmöjligheterna i umgänge har ökat betydligt.

I de flesta ungdomsmiljöer finns ett stort behov av likriktning. Det är viktigt att känna tillhörighet och att inte vara avvikande. Ett annat viktigt inslag är att ungdomsmiljön ofta medvetet eller omedvetet ska distansera sig från vuxenvärlden. Det handlar helt enkelt om ett naturligt sätt att frigöra sig. Det som blir normgivande i ungdomsmiljön blir ofta väldigt starkt påverkande på den enskilda individen. Ungdomar söker sig ofta till miljöer med starkt polariserade uppfattningar. Ett tydligt ”vi mot resten av världen”.

I de här miljöerna finns oftast en mängd attribut och kännetecken som gör att man kan identifiera sin tillhörighet. Fotbollslagets supportrar har sitt klubbmärke. Till den speciella musikstilen hör ett visst mode. Det finns en attraktion i att man känner sig unik i sin stil.

Extra spännande blir det om det finns inslag av dolda koder och signaler. Något som inte kan uppfattas av andra än de som själva är initierade. Fotbollshuliganer klär sig exempelvis mycket sällan i fotbollslagets tröjor. De väljer

istället att klä sig i en stil som kallas casual.

Denna stil präglas av moderiktiga kläder ofta med brittisk förlaga. För att förstärka sin gruppstillhörighet refererar de ofta till vanliga supportrar som ”julgranar”. Liknelsen kommer sig av att de senare pyntar sig själva med lagets färger.

I en ungdomsmiljö där narkotikan får fäste kan dessa naturliga drivkrafter bli förödande.

Narkotika är omgärdad av en massa hemlighetsmakeri. Det finns en egen drogkultur där den gemensamma nämnaren är att man känner sig utvald. Cannabisrörelsen är det tydligaste exemplet. Här finns det många inslag av revolt mot etablissemangen. Cannabisrörelsen har sina egna tidningar, internetsajter, diskussionsforum etc. Det pågår en ständig diskussion om olika typer av cannabis, nya produkter, nya rökverktyg med mera. Allt för att den initierade ska ges en möjlighet att glänsa med sina kunskaper.

Det är samma bakomliggande orsak till att bland annat ecstasytabletter präglas med olika motiv. Innehållet är i stort sett oftast detsamma, men skillnaden i färg och form fyller en funktion. Det skapas ett sug efter det som är nytt, unikt och oprövat. En ecstasyfantast kan plocka prestige-poäng genom att referera till en tablett som ingen annan har provat.

Den här drivkraften är en gemensam nämnare för såväl unga cannabisrökare som gamla injektionsmissbrukare. Det spelar ingen roll hur trött den gamle missbrukaren är på sitt knarkande. Om man frågar vilken narkotika som är bäst så kan man ofta få timplånga utläggningar om fördelar respektive nackdelar med olika preparat.

Ju längre den här typen av subkulturella beteenden tillåts vara normgivande desto svårare blir problemet att lösa. Om man har en ungdom som röker cannabis så kan man utgå ifrån att han eller hon befinner sig i ett nätverk med andra ungdomar som röker. Att använda narkotika är en social aktivitet och det är högst ovanligt att man sitter ensam på sitt rum och röker. Att lyfta ut den enskilde från sitt nätverk fördubblar ofta svårigheterna. Först ska man bryta upp med själva drogen, sedan med umgänget. I den här

typen av situationer brukar nyckeln till framgång vara att försöka identifiera den vänskrets i vilken drogen används. Därifrån måste man med gemensamma ansträngningar från föräldrar, skola, polis och socialförvaltning försöka angripa hela nätverket. De enda gånger som nätverket blir självvranssakande är om något mycket kraftfullt inträffar. Oftast att någon i kretsen råkar ut för något allvarligt eller dör, som en följd av narkotikan.

ATT SE DET INTE ALLA SER

För många är bilden av narkomanen en utslagen injektionssmissbrukare som knäande tar sig fram på Sergels Torg i sin jakt på tabletter eller heroin. Att en känd programledare eller framgångsrik popartist kan ha ett lika långt gånget missbruk av kokain är inte lika enkelt att förstå. Att se sitt tonårsbarn som cannabisrökare är nog en svår tanke för de flesta föräldrar. Några tecken på cannabisrökning är bland annat slöhet, svårighet att koncentrera sig, problem att minnas och trötthet, men säg den tonåring som inte är trött, slö okoncentrerad och förvirrad. Problemet är att vi många gånger ser vad vi väljer att se. Det som inte passar in i våra förutfattade meningar om verkligheten sorterar vi bort. Vi letar efter naturliga och snälla förklaringar. Det ligger inte i de flesta människors natur att vara misstänksamma och kontrollerande.

Att lära sig se tecknen tidigt kräver många verktyg i lådan. Du måste ha kunskap. Du måste ha erfarenhet. Du måste ha förmåga att läsa in situationer i en helhet. Du måste ha tid. Men viktigast av allt är att du måste ha modet att lita på din intuition.

Ett av mitt viktigaste verktyg som narkotikapolis är profilering. Profilering bygger på att jag försöker läsa av individer, platser och situationer och sortera vilka som kan vara intressanta i narkotikasammanhang. Till min hjälp har jag objektiva kunskaper om hur olika droger påverkar

olika personer och en erfarenhetsbank om hur olika individer beter sig vid vissa givna situationer. Jag har också en väl utvecklad kunskap om subkulturella beteenden i samband med intag av narkotika. Tillsammans utgör det här en blandning av objektiva fakta, erfarenheter och fördomar. När det kommer till fördomar är det viktigt att man hela tiden utmanar sig själv och medvetandegör sina egna fördomar. De får aldrig styra våra beteenden, men samtidigt måste man låta dem vara en del av magkänslan. Man måste våga ta steget och lyssna på sin intuition. Upptäcker man sedan att man begått ett misstag så måste man kunna vara prestigelös och säga förlåt.

Den enskilt viktigaste faktorn är att reagera på avvikelser från det normala. Vad som är normalt kan diskuteras under lång tid. Den enda rimliga utgångspunkten är att det får vara utifrån betraktarens öga. Vi kan ta en tonåring som vanligtvis sköter skolgång, fritidsintressen och har en stabil kompiskrets. Plötsligt byter samme tonåring kompisar. Över en natt blir han slö frånvarande och oengagerad. Han slutar med sina fritidsintressen och börjar missköta skolan. Nu är det läge att reagera.

Det är också viktigt att uppmärksamma subkulturella beteenden som hör hemma i narkotikavärlden. Här följer några exempel på vad jag som narkotikapolis tittar efter.

I en park sitter ett antal ungdomar. En del av dem har tröjor med cannabisliberala symboler. Någon av ungdomarna tar fram en tändare och börjar elda på något han håller i handen. Han fortsätter därefter att rulla en cigarett. Han tänder cigarettens och drar ett djupt halsbloss. Han håller inne röken i lungorna innan han blåser ut. Därefter lämnar han över cigarettens till en kompis som även han drar ett djupt halsbloss. I det här fallet så väljer jag att ingripa.

Jag gör det med en blandning av fördomar om ungdomar med cannabisliberala budskap på tröjorna och en kunskap om hur det går till att röka cannabis.

Små detaljer kan avgöra. En vanlig cigarett hålls oftast med ett grepp mellan pekfinger och långfinger. En marijuanacigarett hålls med ett pincettgrepp dolt i handflatan. Från början handlade det om att man ville dölja den mer synliga glöden från en marijuanacigarett. Numera handlar det om en signal som många ungdomar plockat upp i cannabisliberal populärkultur. Det är numera så utspjutt att många ungdomar håller sina vanliga cigaretter som om det vore marijuanacigaretter. Allt för att visa sig lite tuffare och att man har koll på ”gangsterstilen.”

Ett annat exempel kan vara att jag stoppar en bil för kontroll en kylig vinternatt. I bilen sitter en förare som har stora pupiller och svetts kraftigt fast än det är tjugo minusgrader. Jag ser ingen träningsväska i bilen och mannen ser inte ut som att han har kommit direkt från badhusets bastuanläggning. Med min vetskap om att centralstimulerande medel höjer kroppstemperaturen och vidgar pupillerna har jag nu fått min misstanke.

I en lägenhet har jag fått tips om att personer använder kokain. När jag har smugit mig upp för att lyssna vid dörren hörs högt prat och skratt från personerna i lägenheten. Plötsligt blir det tyst. Ett knackande ljud hörs inifrån lägenheten. Därefter kan man höra upprepade tillfällen av kraftiga inandningar som om någon vore förkyld. Sedan fortsätter skratten och pratet ännu högre. Med grundläggande kunskaper om kokainanvändande vet jag att kokainet precis har hackats upp i linor och dragits upp i näsan. När jag kommer in i liknande lägenheter så hittar jag nästan alltid en bild från filmen Scarface med Al Pacino. Scarface tycks vara alla kokainisters husgud.

PREPARAT OCH FYSISKA TECKEN PÅ PÅVERKAN

För att kunna upptäcka att någon använder narkotika krävs det vissa baskunskaper om hur narkotikan ser ut och vad den gör med kroppen. Det är inget som är lätt. Idag kommer det dessutom nya preparat hela tiden. Många av dessa har bokstavskombinationer som man knappt kan komma ihåg.

Grunderna i narkotikaanvändande skiljer sig dock inte. Ungdomar gör i stort samma drogresa idag som för tjugo år sedan. Oftast börjar man med att använda tobak och alkohol. Därefter provar man cannabis. Senare går man vidare till centralstimulantia som amfetamin och kokain eller opiater som heroin.

Kunskap om preparat kräver en ständig uppdatering. Min åsikt är dock att det räcker att ha en uppfattning. Vill man fördjupa sig så finns alla möjligheter. På internet finns forum, chattar och faktasidor. Där finns allt man behöver. Det gäller dock att vara källkritisk. Väldigt många sidor på nätet har en dold agenda. Snappa gärna upp trender på liberala sidor men sök fakta på etablerade sidor. En skrift för dig som vill veta mer i frågan är *Narkotika, dopningsmedel och hälsofarliga varor* som ges ut av Svenska Carnegieinstitutet och Svenska Narkotikapolisföreningen.

Kunskaper om vilka tecken man uppvisar vid påverkan är inte heller någon exakt vetenskap. Det finns stora varia-

tioner beroende på individen. Det finns också korseffekter beroende på om man har tagit flera preparat. Det är väldigt vanligt att alkohol och narkotika kombineras. Detta gör att det kan vara svårt att förstå vad berusningen beror på. Det finns också åtskilliga åtgärder man kan ta till för att dölja sin påverkan. Cannabisrökarens rödögdhet kan exempelvis botas med ögondroppar.

CENTRALDEPRESSIVA MEDEL

Centraldepressiva medel är de vanligaste använda berusningsmedlen. Till denna kategori räknas bland annat alkohol. Även om alkohol är ett tillåtet berusningsmedel så orsakar det vårt samhälle enorma kostnader i form av sjukvård och beroendevård. Till kategorin hör också narkotikaklassade läkemedel i form av barbiturater och bensodiazepiner.

Bland bensodiazepiner är de vanligaste missbrukade substanserna flunitrazepam, diazepam, alprazolam. De förekommer under flera läkemedelsnamn. De populäraste är flunitrazepam 1 mg, ictorivil och xanor. Tidigare var Rohypnol ett mycket populärt läkemedel. På grund av medlets höga koncentration av flunitrazepam blev den snabbt missbrukarnas favorit. När tabletten kombineras med alkohol uppstår ofta ett okontrollerat aggressivt rus. Detta ledde så småningom fram till att läkemedlets popularitet dalade. Idag ses sällan Rohypnol bland missbrukare.

Bensodiazepiner förekommer som komplementdrog hos nästan alla missbrukare. Preparatet används i för avtändning men även som ersättning när huvuddrogen saknas.

Under senare år har det även funnits en trend att fler ungdomar använder bensodiazepiner som debutdrog och huvuddrog. En förklaring till detta kan vara att bensodiazepiner är tämligen enkelt att köpa på internet. Dessutom finns nu ”lagliga” varianter att köpa alltså kemiskt närbesläktade preparat som inte är vare sig narkotika-

För dig som inte är van att arbeta med preparat och drogtecken är denna del av häftet tänkt som ett grundläggande stöd. Kom ihåg att det finns effektiva sätt att konstatera om en person är påverkad av narkotika. Har man misstankar kan man ofta ta stöd av såväl polis som lokala beroendemottagningar.

klassade eller registrerade som läkemedel. Dessa droger befinner sig i en juridisk gråzon och är svåra för polisen att ingripa mot.

GHB förekommer som pulver men oftast är det en klar vätska. Den förvaras ofta i petflaskor och säljs/doseras per kapsyl. GHB har en lätt unken/avslagen doft. Ören tillverkning kan göra att det förekommer lut i GHB-lösningen. Detta kan medföra frätskador i munnen. Det kan vara svårt att skilja GHB från vatten i en petflaska. Enklaste sättet att göra detta är att skaka på flaskan. Vatten reagerar inte medan GHB-lösningen skummar.

Tecken på påverkan av centraldepressiva medel är enklast att jämföra med en alkoholberusning. Ostadig gång, sluddrande eller oartikulerat tal. Reaktionsförmågan försämras. Pupillens storlek påverkas och ögat reagerar långsammare på ljus. En kraftig påverkan på bensodiazepiner eller GHB kan i vissa fall ge snabba känslomässiga svängningar. En påverkad person kan pendla mellan ett nästan medvetslöst tillstånd och kraftig aggressivitet.

CENTRALSTIMULANTIA

Till gruppen centralstimulantia räknar man amfetamin, metamfetamin, kokain och kat. I Sverige är det fortfarande vanligast med amfetamin. Metamfetamin tenderar att bli vanligare. Det amfetamin som kommer till Sverige tillverkas idag främst i Litauen. Kokainet är den drog som har haft den starkaste utvecklingen såväl i Sverige som i övriga Europa. Kokain har gått från att vara en lyxdrog till en drog för alla. Kokainet tillverkas i Sydamerika och smugglas till Sverige främst via Spanien och Holland.

Kat är en buske vars blad tuggas. Missbruket av Kat är i huvudsak etniskt begränsat till folk med ursprung från östra Afrika. Förekomsten utanför dessa grupper är mycket liten. Kat är en färskvara och konsumeras bara dygn efter det att drogen förts in i landet.

Amfetamin är väl etablerat och spritt över hela landet. Drogen är billig. Amfetamin kan injiceras, sväljas, blandas i vatten och drickas samt sniffas. Amfetaminets konsistens kan variera från hårda vita klumpar till pulver men även som en kletig massa. Färgen kan variera från vitt, rosa gult eller brunt. Doften kan ofta vara lite kemiskt stickande. Det kan även dofta kraftigt av blommig parfym. Vanliga slanguttryck för amfetamin är tjack, vaket eller Affe. Amfetamin säljs ofta i plastpåsar med en storlek på antingen ett eller fem gram.

Metamfetamin är i stort sett samma drog som amfetamin. Det som skiljer åt är vissa grundämnen och tillverkningsmetoden. Metamfetaminet blir allt vanligare i Sverige. Det beror sannolikt på att de som producerar narkotikan har valt att använda den enklare metoden som ger metamfetamin. Det finns en kristalliserad form av metamfetamin som kallas för ice. Denna kristalliserade form röks och ger ett mycket starkt rus. Ice är ovanligt i Sverige.

Utöver det rena amfetaminet finns även en del amfetaminbaserade läkemedel. De vanligaste läkemedlen är Ri-

talín och Concerta. Dessa har oftast en legal grund då de används som mediciner i behandling. Under senare tid har dock en illegal marknad uppstått även runt dessa läkemedel.

Kokain anses fortfarande vara lite mer exklusivt än amfetamin. Detta påverkar även prisbilden som gör att kokainet är dyrare än amfetamin. Kokain är ett vitt pulver som kan dofta lite bittert och ibland ha en svag doft av bensen eller diesel. När kokainet framställs pressas det till en hård kaka. Ibland kan kokainet därför komma i form av små stenar eller bitar. Kokainruset är mer kraftfullt men kortare än ett amfetaminrus. Kokain intas nästan uteslutande genom sniffning även om det kan tas oralt eller injiceras. Kokain säljs oftast i plastpåsar eller plastbollar. Den van-

ligaste försäljningsdosen är ett gram. Vanliga slanguttryck för kokain är kola, ladd eller snö.

Det finns en kristalliserad form av kokain som kallas för crack. Crack röks och ger ett mycket kraftfullt rus. Crack förekommer mycket sällan i Sverige.

Effekter av centralstimulerande är framförallt uppgående och hungerdämpande. Drogerna framkallar en enorm vällustkänsla. Användaren känner sig euforisk och oöverbunnlig. Under ruset är missbrukaren ofta hyperaktiv och vanligen överdrivet pratsam. Den påverkade upp-

träder ofta rastlöst och har svårt att stå stilla. Ögats pupiller är ofta kraftigt vidgade och reagerar svagt eller inte alls på ljus. Kroppstemperatur och puls stiger.

Centralstimulerande medel påverkar det centrala nervsystemet. Detta leder ofta fram till kramper i käkarna och i fingrar. Man kan se hur käkmuskulaturen spänns och hur den påverkade knäpper med fingrarna. Centralstimulerande medel ger även en kraftig muntorrhet. Detta resulterar i att den påverkade ofta slickar sig om munnen.

CANNABIS

Cannabis delas in i tre typer: marijuana, hasch och hascholja. Cannabis är den mest utbredda narkotikan. Det hasch som används i Sverige importeras till största delen från Marocko. En stor del av den marijuana som används i Sverige odlas i landet.

Marijuana är torkade gröna växtdelar från plantan *Cannabis sativa*. Den attraktiva delen av plantan är blomställningarna som även brukar kallas för ”buds” samt fina grenar. Grova grenar och stjälkar kan också tillvaratas men anses allmänt ha sämre kvalitet. Vanlig slang för marijuana är gräs, weed och grönt. Marijuana säljs oftast portionsförpackat i påsar på ett till fem gram.

Hasch består av cannabisplantans kådaproducerande körtelhår som processas och pressas till kakor. En grovt förenklad tumregel brukar vara att det krävs ca hundra kilo gröna växtdelar för att producera ett kilo hasch. Färgen på haschet kan variera. Ett mycket färskt hasch kan i färgen variera mellan mörkt grönt till ljust brunt. Ju färskare haschet är desto mjukare konsistens. Med tiden blir haschet brunare och hårdare. Vanlig slang för hasch är röka, braj eller brunt. Hasch säljs i kakor. Mindre försäljningsbitar brukar vara ett eller fem gram.

Hascholja eller cannabisextrakt är en olja som är den mest koncentrerade naturliga cannabisberedningen. Hascholja är mycket ovanligt i Sverige.

Den aktiva beståndsdel i cannabis är THC eller delta-9-tetrahydrocannabinol. Halterna kan variera mellan 1 till 30 procent. Tidigare hade man tumregeln att hasch hade en högre THC-halt än marijuana. På senare år har det dock blivit vanligare med marijuana som har betydligt högre THC-halt än hasch.

Tecken på påverkan av cannabis är upprymdhet och välbefinnande. Cannabisrökare blir ofta fnittriga och lätt förvirrade. De kan tappa närminnet vilket kan leda till att de ställer samma frågor om och om igen. Ett annat typiskt beteende är att cannabisrökaren kan bli slö och frånvarande. Pupillerna kan vara förstörade. Ögonvitorna blir ofta rödfärgade. En cannabispåverkad person kan inte titta i kors. Hög puls och tydlig muntorrhet är andra typiska tecken. En cannabisrökare som är påverkad har svårt att spotta ut saliv ur munnen. Det allra tydligaste tecknet brukar vara cannabisdoft från andedräkt, fingrar, hår och kläder.

INHALERANDE MEDEL

Gruppen innehåller kemiska preparat som kan inhaleras eller sniffas. Här finns bland annat lim, thinner och bensin. Olika typer av gas som drivgas, tändargas och lustgas. Medlen är sällan narkotikaklassade.

Bruket av inhalerande medel brukar gå i vågor. Ofta uppstår det som en "fluga" bland riktigt unga användare med stark experimentell lust. Ruset är snabbt övergående och lämnar sällan några bestående effekter. Skadeverkningar uppstår oftast vid ett regelbundet långvarigt användande,

men faran för akuta andningsstillestånd är överhängande. Tragiska dödsfall har inträffat där ungdomar anträffats döda med näsan i bensintanken på sin moped.

Tecken på påverkan är ofta doftrester av lösningsmedel. Den påverkade kan uppträda förvirrat och desorienterat. Hög puls och långsam pupillreaktion. Ögonen kan vara blodsprängda.

HALLUCINOGENER

Det finns både naturliga och syntetiska hallucinogener. Bland de naturliga finns vissa typer av svamp och kaktusar. Syntetiska hallucinogener är dock vanligast förekommande. Bland de vanligaste är LSD och MDMA. MDMA förekommer i pulverform men oftast i tablettform. Dessa tabletter går under den mer kända benämningen ecstasy.

LSD är en flytande lösning men droppas ofta på små läskpapper med motiv. Dessa kallas för trippar. LSD kan också förekomma som små tabletter, så kallade microdots. Dessa har dock blivit allt ovanligare med åren. LSD är lukt och smaklöst. Ett vanligt slanguttryck för LSD är syra.

Ecstasy är olikfärgade tabletter som oftast har en speciell prägling. Präglingen kan bestå av en seriefigur eller ett känt varumärke. Tabletterna är ofta lite porösa och ger en känsla av att vara hemmagjorda. Ecstasy har en kraftigt centralstimulerande effekt. Många användare menar att ecstasyn bara till viss del är hallucinogen. Ecstasyn popularitet har minskat. Ett skäl till detta är att ecstasyn kraftfullt påverkar hjärnans belöningssystem. Följderna blir att ett regelbundet ecstasyanvändande nästan alltid leder fram till kraftig nedstämdhet och depression. Ett vanligt slanguttryck för ecstasy är E.

En person som är påverkad av hallucinogener kan ofta ge ett förvirrat eller frånvarande uttryck. Den påverkade blir troligen lite blek i ansiktet. Pupillerna är vidgade och reagerar lite eller inte alls på ljus. Pulsen ökar.

Hallucinogener har ofta en fördröjningseffekt. Det tar i allmänhet mellan tio till femton minuter mellan intag och

rus. Ibland kan det ta ända upp till en halvtimme. Konsekvenserna av detta kan tyvärr bli att en orutinerad och otålig användare tar ytterligare en dos för att resultatet uteblir. Överdosen kan då vara ett faktum. Om man tar en överdos av LSD kan det bli mycket obehagligt. Inte sällan blir överdoserade LSD-användare mycket våldsamma och panikslagna.

OPIATER

Man brukar skilja på naturliga och syntetiska opiater. Opium och morfin anses vara de naturliga, medan fentanyl, metadon och buprenorfin är syntetiska. Heroin brukar anses vara halvsyntetiskt.

Opium är en svart kladdig massa som röks. Den förekommer nästan uteslutande i vissa befolkningsgrupper med ursprung från Mellanöstern.

Morfin förekommer främst inom läkemedelsindustrin.

Fentanyl är en mycket kraftfull syntetisk opiat. I Sverige förekommer den främst inom läkemedelsindustrin. Då i form av plåster med en mycket låg dosering.

Metadon förekommer i tablettform men oftast som vätska. Den används oftast som en opiatersättning inom missbruksvård.

Buprenorfin är den aktiva beståndsdel i läkemedel där de kändaste är Subutex och Suboxone. Subutex förekommer flitigt på den illegala marknaden. Tabletten kan pulvriskas och sniffas, rökas eller injiceras.

Heroin finns i två typer. Brunt och vitt heroin. Det bruna heroinet röks ofta. Om det ska injiceras måste en syra tillföras. Det vita heroinet injiceras oftast.

Opiater har en smärtstillande och avslappnande effekt

Heroinbollar som sväljs i samband med smuggling

och ökar välbefinnandet. Tecken på påverkan av opiater är mycket små pupiller, sluddrande tal, blekhet och låg puls. Opiatmissbrukaren har ett slött och frånvarande beteende. Vid kraftig påverkan kan man se hur den påverkade blir stående med sviktande knän för att nästan somna stående.

Heroin är en mycket kraftfull drog. Mycket små mängder kan leda till överdos och dödsfall.

NYA SYNTETISKA DROGER, RC-DROGER ÄVEN KALLADE NÄTDROGER

RC är förkortning för engelskans research chemicals (i Sverige används ibland begreppet forskningkemikalier). Detta är ett av de begrepp som används som sammanfattning för den stora mängd nya droger som har fått sin spridning främst via internet. Den gemensamma nämnaren för dessa droger är att de är syntetiskt framställda och det är framställda för att undkomma narkotika lagstiftningen. När en ny drog har blivit narkotikaklassad så ändrar tillverkarna små beståndsdelar och plötsligt finns ett helt nytt preparat som inte är klassat. Det finns en stor mängd olika preparat. Jag har valt att beskriva de vanligaste huvudgrupperna och några av de vanligaste preparaten.

De främst förekommande är syntetiska cannabinoider, syntetiska katinoner och syntetiska tryptaminer. På senare tid har även analoger till bensodiazepiner och opiatier florerat på marknaden.

Syntetisk cannabis är den vanligaste gruppen, ofta kallas det även Spice efter varumärket under vilket det såldes initialt. Köper man det färdigblandat så består det av en blandning av vanligt gräs och ofarliga örter som torkats. Blandningen har därefter sprayats med syntetisk cannabinoid och säljs i färgglada förpackningar. Den senaste tiden har man sett en utveckling där de syntetiska cannabinoiderna även säljs outblandade på internet. Pulvret blandas då med tobak eller så kallat knaster men hjälp av aceton. Den syntetiska cannabisen röks och antas ge i stort sett samma effekter som cannabis, dock är osäkerheten runt effekterna stor. Många av de syntetiska cannabinoiderna som har funnits på marknaden är idag klassade som narkotika eller hälsofarlig vara, trots detta finns det hundratal kvar som inte är klassade.

Den nästa största gruppen av syntetiska grupper är syntetiska katinoner med centralstimulerande effekter. Drog-

erna kan tas nasalt, oralt eller injiceras. Exempel från denna grupp är MDPV, Mefedron, Methylone som samtliga är klassade som narkotika, eller den idag (juni 2013) oklassade 3,4 CTMD.

Den tredje gruppen är syntetiska tryptaminer, droger med hallucinogen effekt liknande svampar. Även här ser vi att det kommer nya lagliga alternativ när en drog klassas som narkotika eller hälsofarlig vara.

Den stora målgruppen för RC-droger är ungdomar med stor experimentlust. De senaste tio åren har ett flertal dödsfall skett i Sverige på grund av dessa droger. I många fall har det handlat om ungdomar som tidigare haft ingen eller mycket liten kontakt med narkotika.

Eftersom kunskapen om effekter är låg är det svårt att se vad ett bruk kommer att leda till på kort eller lång sikt. Svårigheten att veta hur man ska dosera och inta drogerna gör att liknelsen vid rysk roulette ofta används.

SPÅR AV BRUK SAMT TILLBEHÖR

Droganvändande lämnar en massa spår efter sig. Ganska ofta hittar föräldrar saker som används för förpackning av droger eller hjälpmedel för droganvändning. Det är oerhört viktigt att man förstår vad man ser. Jag har valt att lista de vanligaste tillbehören efter drogkategori.

TABLETTER

Tomma tablettförpackningar, tomma tablettkartor, bränd aluminiumfolie och läkemedelsboken FASS.

GHB

Petflaskor innehållande klar unken doftande vätska som skummar vid omskakning. Frätskador på kläder.

INHALERANDE MEDEL

Plastpåsar med färg i. Plastpåsar, trasor eller tyg med doft av lösningsmedel. Tomma drivgaspatroner. Doft av lös-

ningsmedel. Tomma drivgaspatroner. Doft av lösningsmedel på kläder.

CANNABIS

Cigarettapper, typ rizzlapapper. Cigarettaskar med sönderriven papp. Pappen används för att rulla ett filter. Bong, en typ av vattenkyld pipa som kan köpas på internet. Den kan också tillverkas av en petflaska eller en ölburk. Grinder, en trädosa som ser ut som en jojo utan snöre, med två lock som passar ihop med vassa piggar. Grinder används för att finfördela marijuana.

Bränd folie. Bränd kniv. En varm kniv används för att kunna skära i stelnat hasch. Skärbräda med bruna rester.

Plastpåsar av typen minigrip, som även kallas red-linepåsar, är populära och används ofta för att portionsför-

packa narkotika. De är särskilt lämpliga eftersom de går att öppna och återförsluta flera gånger.

Liten elektronisk våg. Vågen är viktig eftersom det är vanligt att säljare försöker lura köparen på vikten av narkotikan. Cannabisdoft från kläder.

Ögondroppar som motverkar rödögdhet.

AMFETAMIN/METAMFETAMIN

Plastpåsar av typen minigrip med rester av pulver. Andra typer av plastförpackningar, till exempel toppen på en avklippt plasthandske. Plaströr för sniffning. Ofta används vanliga sugrör från en hamburgerrestaurang som klipps av. Ibland används samma typ av sugrör som försäljningsförpackning. Röret klipps av och fylls med pulver, därefter eldar man i båda ändar för att försluta röret.

Amsterdamskuvert som är en speciellt vikt bit av papper. Det ser ut som ett minikuvert och används för att förvara narkotika i.

Sprutor och kanyler. Blodiga papper. Avklippta cigaretfilter som används för att filtrera amfetaminlösning. Elektronisk våg

KOKAIN

Plastpåsar av typen minigrip med rester av pulver. Andra typer av plastförpackningar. Kokain säljs ofta i plastbollar. När man har öppnat förpackningen återstår en cirkelformad plastbit med ett vågmönster. Vågmönstret uppstår eftersom plasten har varit hårt tvinnad.

Plaströr för sniffning. Rullade sedlar. Rakblad. Pulverbesudlade plastkort. Spegel. Elektronisk våg. Kokaininhalator som är en liten plast- eller glasbehållare med en konformad topp. Vissa kokaininhalatorer kan bäras som smycke runt halsen.

HALLUCINOGENER

LSD droppas på små läskpapper som är ca en centimeter i kvadrat och ofta pryds med färgrika motiv. Dessa papper ska förvaras mörkt och svalt annars finns det risk att LSD-lösningen dunstar. Därför förvaras nästan alltid LSD-papper inlindat i aluminiumfolie i plånboken eller kylskåpet. Flytande LSD förvaras ofta i små plastflaskor med doseringsfunktion, till exempel i flaskor för ögondroppar.

Ecstasytabletter förvaras aldrig i tablettkartor utan löst eller i små plastpåsar. Oftast kan man hitta plastpåsar av typen minigrip med rester av tablettflisor i olika färger.

OPIATER

Bränd folie. Rester av plastbollar. Tomma plastkapslar av den typ som medicin förvaras i. Sprutor. Brända skedar. Band eller bälte som används för att blockera blodflödet i armen vilket möjliggör för heroinisten att hitta en ven för injicering. Påsar med citronsyra eller askorbinsyra.

DOPNINGSMEDEL

Tomma tablettkartor, tomma glasampuller, sprutor.

Vad ska man göra om man hittar droger eller tillbehör? Till att börja med ska man bedöma om de tillbehör man har funnit kan ha en naturlig förklaring. Samlar en person frimärken så är det kanske inte orimligt att personen har små plastpåsar. Är det däremot vita pulverfragment eller spår av vätska i samma påse ska man reagera.

När det gäller eventuella preparat så ska man vara försiktig. Den mesta typen av narkotika är inte farlig att ta på eller dofta på, så länge man inte får in den i näsa eller svalg.

VAR FINNS DROGERNA?

Droger finns överallt. Bor man i en stad vet man oftast var narkotikan säljs. I storstäder finns ofta öppna eller halvöppna drogscener där narkotikan säljs utan tanke på vem köparen är. Förut fanns det ett slags ”tjuvheder” att narkotikasäljare inte sålde till barn eller ungdomar. Den hedern är borta för länge sedan. I mindre städer utan öppna drogscener sker ofta försäljningen genom kontakter.

Det nya informationssamhället har gett såväl narkotikasäljare som narkotikaköpare helt nya möjligheter. Idag kan vem som helst surfa på internet. Möjligheterna att köpa narkotika ligger bara några knapptryckningar bort. Den största leverantören av narkotika är inte bara någon skum figur som smyger i trapphuset på kvällarna. Leverantören är också post och brevforetag, som varje vecka lämnar ut hundratals försändelser med narkotika utan att veta om det.

De som säljer narkotika på nätet har många gånger en särskilt hänsynslös inställning. De skriver på sina officiella hemsidor att preparaten inte är avsedda för mänsklig konsumtion. De övertygar sig själva att de kan friskriva sig från ansvar om någon människa dör. Parallellt med detta befinner de sig på diverse nätforum och agerar själva eller genom bulvaner. Där försöker de skapa så mycket intresse och köpsug som möjligt kring den nya substansen.

Ett undantag är dock LSD och den syntetiska opiaten fentanyl. Dessa preparat kan absorberas genom huden. Är man osäker på om det är narkotika så kan man alltid lämna in preparatet till närmaste polisstation. Polisen har möjlighet att genomföra snabbtester eller skicka preparatet vidare för en djupare analys. Att man som förälder eller vän lämnar in ett preparat innebär inte att man i första läget måste redogöra för alla detaljer. Man kan invänta ett analysresultat innan man bestämmer sig för hur man vill gå vidare.

Eftersom nätsäljarna vet hur föräldrar och myndigheter arbetar så försöker de att anonymisera sina tjänster så mycket som möjligt. När man köper droger på nätet är allt man behöver ett kreditkort och ett mobilnummer. Man betalar direkt med kort över nätet. Därefter uppger man ett namn och vilket utlämningsställe som försändelsen ska skickas till. Man uppger vidare ett telefonnummer som en sms-avi skickas till. På detta sätt kan man helt anonymt beställa och hämta ut sin försändelse. Enda sättet för en förälder att komma på detta är att ha stenhård kontroll på sitt barns kontoutdrag och mobiltelefonräkning.

Fortfarande kvarstår dock faktum. Det är väldigt få ungdomar som beställer narkotika på nätet för att sedan sitta ensamma hemma i pojk- eller flickrummet och knarka. Att ta droger är en social företeelse. När droger etablerar sig i en ungdomskrets så är det minst två personer inblandade, oftast flera.

HUR AVSLÖJAR MAN MISSBRUK?

Det är väldigt få personer som öppet deklarerar att de använder narkotika. När omgivningen ser tecknen på ett narkotikamissbruk har det oftast gått mycket lång tid. De flesta vet att användande av narkotika är förbjudet och att omgivningen kommer att reagera negativt. De enda som är tillåtande är vänner och bekanta som själva använder narkotika. En ungdom som är i begynnelsen av sitt narkotikamissbruk har dessutom en kärleksrelation med drogen. En relation som man till varje pris är beredd att försvara. Det första som händer när en person börjar ta droger är att han eller hon snabbt bygger upp en strategi för hur man ska försvara och dölja sitt missbruk. En viktig del i strategin är förklaringar och trovärdiga lögnar.

För att kunna avslöja ett narkotikamissbruk krävs en lika raffinerad strategi. Man får absolut inte göra misstaget att bara följa sin magkänsla och rusa in i en konfrontation utan att ha en tanke på hur man ska följa upp. Det är oerhört viktigt att hålla huvudet kallt och försöka se helheten.

Ett centralt begrepp för poliser är det som kallas för skäligen misstanke. Skäligen misstanke är den nivå som krävs för att kunna vidta tvångsmedel som husrannsakan, kroppsvisitationer och beslag. Den skäligen misstanken bygger på att det ska finnas konkreta och objektiva omständigheter som talar för att en person har begått en viss gärning. Grovt förenklat kan man säga att det ska finnas mer omständigheter som talar för att personen har begått en gärning än det finns omständigheter som talar emot. Narkotikapoliser är oftast väldigt skickliga i att bedöma om det föreligger skäligen misstanke. Man kan likna det med att lägga ett pussel. Man plockar fram de olika pusselbitarna för att se om det finns tillräckligt många för att bygga mer än ett halvt pussel.

Även om jag inte uppmanar oroliga föräldrar att agera polis gentemot sina tonårsbarn så finns det en del att lära av polisernas strategi. Låt mig ge ett exempel.

Du som förälder känner oro för din tonåring. Någonstans djupt inom dig har du börjat befara att det skulle kunna finnas droger med i bilden. Du kan dock ännu inte sätta fingret på vad som är fel. Nu gäller det att börja lägga pussel. Hur ser umgängeskretsen ut? Ser du tecken på påverkan? Hittar du tillbehör i tonåringens rum? Kommer du på din tonåring med lögnar? Konstaterar du att tonåringen surfar på sidor eller befinner sig på internetforum som är narkotikaliberala? Finns det andra föräldrar som känner liknande oro? Har skolan, fritidsgårdspersonal eller polis uppmärksammat något? Finns det sms i din tonårings mobiltelefon som tyder på narkotikahandtering?

Om du hittar en eller flera pusselbitar som bekräftar din oro så är det dags för nästa del av strategin. Se till att vara förberedd. Förbered flera olika frågeställningar. Se till så att du befinner dig i en avspänd sinnestämning. Du kan räkna med att dina frågor kommer att uppfattas som provocerande och att din tonåring kommer att spela ut hela känsleregistret. Det gäller att inte dras med i detta känslospel. Det viktigaste är att försöka läsa av vad som kommer ut av samtalet.

Det är också oerhört viktigt att vara förberedd på vad du ska göra om dina farhågor bekräftas. Den avslöjade är ofta väldigt sårbar precis när han eller hon har brutit igenom. Här gäller det att inte tappa tid. Det är bra om du har en plan och kan agera med kraft och tydlighet. På så sätt kommer du att visa en stabilitet som din tonåring behöver.

SAMTAL

Den enskilt viktigaste delen i att avslöja om en person använder narkotika är samtalet. Narkotikapoliser är särskilt skickliga i den här konsten. Samtalet bygger på en teknik som krasst sett utgår ifrån att personen man har framför sig kommer att göra allt för att försöka ljuga eller undanhålla fakta. Samtalet utvecklas till ett slags mentalt schackspel där frågeställningar kan liknas vid schackpjäser som flyttas fram och tillbaks. För att kunna spela på samma spelplan krävs det dock en sak. Man måste vara påläst och ha en hyfsat grundad kunskapsbas. Om samtalet inleds och man direkt blir bortdribblad med påstådda fakta som man inte kan bemöta finns det risk att matchen är över.

Men det är inte alla som ljuger. För en del kan frågan komma som en ren befrielse. Det händer faktiskt ganska ofta att jag som narkotikapolis konfronterar en misstänkt med frågan om han eller hon har narkotika på sig. Inte sällan får jag ett rakt och ärligt ja som svar. Det typiska samtalet brukar dock vara som det där schackpartiet jag nämnde inledningsvis.

Här nedan följer ett exempel på ett samtal som är väldigt vanligt. Det visar hur tekniken används och hur frågeställaren anpassar och utvecklar sina frågor beroende på svar och väver in de objektiva omständigheterna.

Förutsättningarna är att jag som narkotikapolis ser ett gäng med ungdomar varav den ene röker en marijuanacigarett. När jag och mina kollegor ingriper så står en ungdom lite vid sidan av. Han verkar nervös och har tecken på påverkan av cannabis. Han är rödögd och muntorr. Jag har dock inte sett honom röka cannabis.

Polisen: - Hej. Kan jag få prata med dig?

Ungdom: - Ja visst.

Polisen: - Förstår du varför jag vill prata med dig?

Ungdom: - Nja...

Polisen: - Din kompis har rökt cannabis. Har du också rökt?

Ungdom: - Nej aldrig!

Polisen: - Varför har du så röda ögon?

Ungdom: - Jag har sovit dåligt

Polisen: - Varför det?

Ungdom: - Eh, jag vet inte.

Polisen: - Vet du inte?

Ungdom: - Nej alltså jag bara sover dåligt ibland.

Polisen: - Men du är ju väldigt muntorr också. Rödögdhet och muntorrhet är typiska tecken på påverkan av cannabis. Jag tror att du har rökt!

Ungdom: - Nej jag har inte rökt idag.

Polisen: - Ok du har inte rökt idag. Men du har provat röka förut eller hur?

Ungdom: - Ja men det var flera månader sedan. Det var inte bra. Det var inte min grej!

Polisen: - Jag har svårt att tro att du skulle ha rökt för flera månader sedan och fortfarande ha tecken på påverkan. Det måste ha varit väldigt stark cannabis.

Ungdom: (svarar inte)

Polisen: - Om jag tar in dig för urinprovstagnning så kommer det att visa att du är påverkad. Du kan lika gärna vara ärlig med mig. Hur länge sedan var det du rökte?

Ungdom: - Två timmar sedan.

Samtalet visar på ett bra sätt hur man arbetar med att hela tiden återkomma med frågor som egentligen är påståenden. Man deklarerar öppet sin egen uppfattning och baserar den på objektiva omständigheter. Man lyssnar efter avvikelser och orimliga förklaringar. Man visar också att man är påläst och har en grundläggande kunskap om droger och påverkan.

Om man jämför polisens och tonårsföräldrarnas förutsättningar så har föräldern en stor fördel och en stor

nackdel. Fördelen är att föräldern känner sitt barn och har helt andra möjligheter att läsa in avvikelser hos sitt barn i samband med frågeställningar. Det är lättare att se och höra om en person ljugar om man känner personen väl. Den stora nackdelen för föräldern är att han eller hon är betydligt mer känslomässigt engagerad. Tonåringen börjar ofta spela på känslor, ifrågasätta förtroende och skapa dåligt samvete. När denna situation uppstår brukar de flesta föräldrar börja tvivla. När tvivel uppstår är det väldigt lätt att hamna ur balans och tappa uthålligheten.

VÅGA VARA VUXEN

Att vara förälder till en tonåring kan vara jobbigt. Det ställs oerhörda krav på att vara den perfekta föräldern. De allra flesta föräldrar känner sig otillräckliga och har dåligt samvete. Många föräldrar orkar inte/vågar inte ta konflikter med sina tonåringar. Energin räcker inte till. En del föräldrar löser detta problem genom att försöka bli kompisar med sina tonårsbarn. Det är inget fel att vara kompis med sina barn. Så länge man inte glömmer bort att också vara förälder. Barn i riskzonen behöver inte fler kompisar. De behöver fler vuxna som de kan lita på och som vågar sätta gränser.

Om man talar med människor som har hamnat i missbruk så finns det en gemensam upplevelse. Alla talar om hur gärna de hade önskat att någon hade upptäckt dem tidigt och satt gränser. Att våga vara bestämd och sätta gränser är centralt. Man behöver inte vara en översittare för att göra det. Allt handlar om tydlighet och att ta sitt föräldraskap på allvar.

Har man ett barn eller en tonåring som är på väg in i ett narkotikamissbruk gäller det att snabbt som ögat ta upp kampen. Har man misstankar om att något är fel så gäller inga regler längre. I sådana lägen finns det inga gränser för hur mycket man kan kontrollera.

Det är självklart viktigt att man litar på sina barn och att man ger förtroende till sina tonåringar.

Har man en oro ska man veta att man som förälder har rätt att kontrollera datorer, mobiltelefoner, innehåll i kläder och plånböcker. Gå igenom tonåringens rum. Behövs det läser man dagboken. Ring kontrollsamtal. Stäm av med kompisars föräldrar. Sitt vaken när tonåringen kommer hem.

Har du övertolkat signaler? Var din oro obefogad? Det är lugnt, du kommer undan med ett förlåt. Det finns inget barn i hela världen som kommer att må dåligt över att ha haft föräldrar som bryr sig.

Många föräldrar ställer sig frågan varför de inte reagerade tidigare? Förklaringen är nog rätt enkel. De allra flesta tror eller hoppas att narkotika inte drabbar den egna familjen. Varför ta risken? Gå på skolans informationsmöten om droger. Se till att skaffa kunskaper. Diskutera med andra föräldrar. Även om du inte får direkt användning för dina kunskaper så kommer du att vinna din tonårings respekt. Föräldrar som är pålästa och har koll är en mycket viktig del i att förhindra barn och ungdomar från att börja med droger.

NÄR DU BEHÖVER HJÄLP

Tusentals föräldrar och anhöriga har upptäckt att deras barn använder narkotika. Några har anat det en tid och upptäckt det själva, andra har inte haft en aning och får faktumet slängt i ansiktet av en polis, lärare eller socialarbetare. Oavsett infinner sig ofta en känsla av vanmakt.

Det värsta du kan göra är att dölja och gömma problemet. Det leder oftast till att problemet förvärras. Kom ihåg är att du inte är ensam. Narkotikan kan drabba alla familjer.

Alla myndigheter är beredda att hjälpa till. På de flesta ställen i landet finns duktiga narkotikapolis, engagerade socialarbetare och kunnig personal i sjukvården. Behöver du stöd finns det anhöriggrupper. Föräldraföreningen Mot Narkotika och Anhöriga Mot Droger är rikstäckande organisationer. Det är inget misslyckande som förälder att ha ett barn som börjar använda narkotika. Däremot är det ett misslyckande om man väljer att inte göra något åt det.

VAD HÄNDER EFTER UPPTÄCKT

Polisens arbete är i första hand att upptäcka själva missbruket. Ett polisingripande är bara startskottet på ett långt och tidskrävande arbete. Det är föräldrar, socialtjänst och vård som får ta ansvaret för att tillsammans genomföra arbetet.

När polisen upptäcker ett narkotikabrott är det olika regler som gäller för personer under respektive över 18 år. Jag väljer här att redogöra för händelseförloppet om en person är under 18 år.

Polisen anträffar en ungdom som är påverkad av narkotika. Den unge förs in till polisstationen för en kroppsbesiktning, det vill säga urinprov eller blodprov. I vissa städer finns ett samarbete mellan polis och beroende- eller ungdomsmottagningar. I de fallen kan det vara så att den unge förs in till en sådan mottagning istället för polisstationen. Kroppsbesiktning genomförs alltid oavsett om personen i fråga erkänner att han tagit narkotika. Anledningen är att erkännanden kan ta tillbaks. Det är också bra att kunna veta vilken eller vilka typer av droger som använts. Ofta erkänner en person ett preparat. När analysresultat kommer tillbaks så kan det visa sig att det rör sig om flera preparat.

När ingripande sker mot en person under 18 år underläggs alltid föräldrar och socialtjänst. Denna underrättelse ska ske omedelbart. Föräldrar och socialtjänst erbjuds att delta vid förhöret om det är praktiskt möjligt.

Narkotikatester tas antingen i form av urinprov eller blodprov. Båda är lika tillförlitliga. I första hand väljer man urinprov. Det förekommer dock att den som ska testas ibland vägrar urinprov eller helt enkelt inte klarar av att kissa och då väljer man blodprov. Efter att provet har lämnats och förhör har hållits får den unge lämna polisstationen. Det hela brukar vara över efter 1-2 timmar.

man söker efter är de vanligast förekommande. Anledningen är att det finns så oerhört många olika preparat att en total kontroll av alla prover skulle bli mycket kostnadskrävande om ens möjlig att genomföra. Ibland har den unge tagit en ny typ av narkotika som ger samma tecken som till exempel amfetamin eller cannabis. Om man saknar kunskap om detta vid provtillfället så finns det en betydande risk att provet kommer tillbaks utan spår av narkotika. Helt enkelt av den anledningen att man inte vet vad man ska söka efter. Det är alltså viktigt för polisen att man i samband med provtagningen håller noggranna förhör. I vissa fall kan det även vara nödvändigt att genomföra kroppsvisitationer eller husrannsakan i syfte att söka efter tillbehör eller spår av det som brukats. Särskilt viktigt blir detta när man misstänker att det är en ny typ av drog som har kommit ut på marknaden.

Provsvaret brukar dröja ett par veckor. När provet kommer avslutas utredningen och ärendet redovisas till åklagare. Där blir det åklagarens uppgift att bestämma påföljd. Påföljden brukar nästan alltid stanna vid böter.

När det gäller personer över 18 år så gäller i stort sett samma regler men med ett stort undantag. Polisen har ingen rätt att informera föräldrar eller anhöriga.

SLUTORD

I inledningen slog jag fast att jag är anhängare till visionen om ett narkotikafritt samhälle. Men engagemanget stannar inte bara innanför landets gränser. Jag är också en anhängare av ett narkotikafritt Europa eller varför inte ett narkotikafritt jordklot? Har man läst igenom detta informationshäfte så förstår man att det förmodligen kommer ett ta ett litet tag till innan vi når dit. Att stoppa tillgången på all narkotika är nog en nästan omöjlig uppgift. Så visionen kanske snarare borde vara ett Sverige fritt från narkotikaanvändare. Med det menar jag inte att vi ska låsa in alla människor med missbruksproblematik. Däremot är det viktigt att förstå att reducera efterfrågan troligen är det enda sättet att komma i mål.

De som talar sig varma för det fria bruket av narkotika är ofta färgade av ultraliberala tankegångar. De slår vilt åt alla håll när ordet förbud dyker upp. Hela tiden hänvisandes till den enskilda individens rättighet till självbestämmande. Men var finns medmänskligheten och omtanken? Vad finns det för ädelt självbestämmande i att en tonåring tillåts röka cannabis, får en haschpsykos och förstör sitt liv? Vad finns det för möjligheter till frihet för de barn som hänsynslöst utnyttjas att trampa kokablod i lösningsmedel

över hela Sydamerika? Allt för att västvärldens upplysta ska kunna doppa näsan i kokain.

Legaliseringsförespråkare över hela världen har inlett en stark offensiv och lyckas ibland få ett kraftigt genomslag i massmedia. Men då ska man komma ihåg att en del av aktörerna har ordentliga ekonomiska muskler i ryggen. Jag blir dock inte särskilt imponerad av argumenten. Däremot blir jag imponerad när jag träffar på drogmotståndare från tredje världen. Ofta fattiga och utan resurser har de ändå tagit ställning. De arbetar i det tysta oavsett om det gäller cannabisrökande tonåringar i Kinshasa eller limsniffande gatubarn i Lima.

Det finns en universell förståelse och en gemensam problembild. Oavsett var man befinner sig på kartan kan man alltid välja att ställning och ta upp kampen.

Om författaren

Lennart Karlsson, kriminalkommisarie, chef för Citypolisens narkotika- och krogsektion i Stockholm. Lennart har lång erfarenhet av polisarbete med narkotika. 1995 började han arbeta som gruppchef på en gatulangningsgrupp i södra Stockholm. Har sedan 2006 arbetat vid Citypolisen där han bland annat har följt utvecklingen på Stockholms och Sveriges största öppna droghandel, Sergels Torg.

Detta häfte är publicerat av
Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle, RNS

Layout: Jussi Johansson
Fotografier: Lennart Karlsson
Tryck: September 2013
© Lennart Karlsson och RNS

För beställning och information kontakta:
Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle
Ragvaldsgatan 14
11846 Stockholm
Tel: 08-643 04 67
E-post: info@rns.se
www.rns.se

ISBN-nummer: 978-91-89202-37-5

RNS

Ett faktahäfte utgivet av Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle